

Հովհաննես Թումանյան

Փարվանա

I

Բարձրագահ Աբուլն ու Մըթին սարեր
Մեջք մեջքի տըված կանգնել վեհափառ,
Իրենց ուսերին, Ջավախքից էլ վեր՝
Բըռնած պահում են մի ուրիշ աշխարհ:

Ասում են՝ Էնտեղ արծրվի նրման,
Ծիծղում, կապուտակ երկրնքի ծոցում,
Նըստում էր էն սեգ սարերի արքան
Իրեն Փարվանա ճերմակ ամբոցում:

Փարվանա արքան մի աղջիկ ուներ.

Ու ոչ մի որսկան դեռ իրեն օրում
Էնքան գեղեցիկ եղնիկ չէր տեսել՝
Իր որսն անելիս Մըթին սարերում:

Աշխույժ մանկությանը գարդարում էր նա
Ծերության օրերն ու սարերն իր հոր,

Ու ապրում էր ծեր արքան Փարվանա
Իրեն էն քրնքուշ ծաղկով բախտավոր:

Մեծ բախտը սակայն առաջնն էր դեռ.
Եկավ էն օրն էլ հասավ երջանիկ,
Ու ղրրկեց արքան ուրախ դեսպաններ

Ամեն մի ամրոց, ամեն արքունիք:

Ո՛րտեղ է, ասավ, էն քաջը, թե կա,
Իմ չընաշխարհիկ դրստերն արժանի,
Թող առնի իր ձին, իր գենքն ու զրրահ,
Գա՛, ցույց տա իրեն, իր բախտը տանի...

II

Հագած, կապած գենք ու զրրահ,
Ձիանք հեծած ամեհի,
Ահա եկել հավաքվել են
Կրտրիճները Կովկասի,
Ծեր Փարվանա թագավորի

Ապարանքի հանդիման
Կազմ ու պատրաստ սպասում են
Մոտիկ ժամին մրրցության:
Ըսպասում է ողջ աշխարհը՝
Եկած, կիտված Փարվանա,

Թե ո՞ր կրտրիճն արդյոք պիտի
Էն սիրունին տիրանա:

Հընչեց փողը: Ահա փունջ-փունջ
Գըրանիկներ, նաժիշտներ,
Ահա աղջիկն իր նագելի

Ու թագավորն այեհեր:

Հայրը ինչպես մըռայլ մի ամպ,
Աղջիկն անուշ մի լուսին,
Ամպ ու լուսին իրար փարված՝
Գուրս են գալի միասին:

Հառաչում է ողջ աշխարհքը.
Կըտրիճները, քարացած,
Երագների մեջ են ընկնում՝
Էս աշխարհքից վերացած:
Նայի՛ր, դատրի՛կ, իշխանագուն

Էս քաջերին լայնալանջ,
Այժմ պիտի հանդես դուրս գան,
Պայքար մըտնեն քո առաջ.
Մեկը իրեն ուժը ցույց տա,
Մյուսը՝ շընորհքն իր բազկի,

Ո՛րը՝ ճարպիկ ձիարշավը,
Ո՛րն էլ՝ թափը իր վագրի:
Իսկ երբ կըռիվն առնի դադար,
Հայտնի լինին քաջն ու վատ,
Ու երբ անցնեն մեր առջևից

Կըտրիճները պայագատ,
Ընտրի՛ր, զարկի՛ր ձեռքիդ խնձորն
Անհաղթներից անհաղթին,
Որ ողջ աշխարհ մայիլ մընա
Անգուգական քո բախտին:

Ասավ արքան, ձեռքը ձրգեց,
Նըշան տըվավ պայքարին,
Այնինչ՝ աղջիկն առաջ եկավ՝
Կարմիր խնձորն իր ձեռին:
Գուցե, հայրի՛կ, տըկար լավին

Հաղթի մի վես տըմարդի,
Բայց չի կարող լինել երբեք
Նա սիրելին իմ սըրտի...
Է՛յ, Փարվանա չըքնաղ փերի,
Ի՞նչն է հավան քո սըրտին,

Խըռնըվում են կըտրիճները,
Խընդրում կըրկին ու կըրկին:

Գա՞նձ ես ուզում, ոսկի՞, արծա՞թ,
Անգին քարեր ու գոհա՞ր,
Ա՞ստղ ես ուզում, մենք երկընքից

Վար կըբերենք քեզ համար:
Ինչի՞ս են պետք ոսկին, արծաթ
Եվ կամ աստղը երկընքի,
Ոչ էլ գոհար են պահանջում
Մեր-ընկերից իմ կյանքի:

Ես նըրանից հուր են ուզում,
Անշեշ հուրը սըրբազան,
Ով կըբերի անշեշ հուրը,
Նա է ընտրած իմ փեսան...

Ասավ աղջիկն, իրար անցան

Կրտրիճները քաջարի,
Ձիանք հեծած թրռան հապճեպ
Դեպի չորս կողմն աշխարհի:
Թրռա՛ն, շուտով գրտնեն, բերեն
Անշեջ հուրը աղջրկան.

Բայց... տարիք են գալի՛ս, գրնո՛ւմ,
Նրրանք չրկան ու չրկան...

III

Հայրի՛կ, ինչո՞ւ ետ չըդարձան
Էն քաջերը սիրատենչ.
Մի՞թե, հայրի՛կ, ինձ մոռացան,

Էլ չեն բերիլ հուրն անշեջ:

Ո՛չ, իմ դրստրիկ, կրգան անշուշտ
Ու կրբերեն էս տարի.
Կրռիվներով արյունըռուշտ
Լիքն է ճամփեն քաջերի:

Ո՛վ իմանա, պետք է անցնեն
Մութ աշխարհքից, սև ջրրից.
Ո՛վ իմանա, պետք է փախցնեն
Յոթգրլխանի դևերից:

Անց է կենում դարձյալ տարին:

Նայում է կույսն ամեն օր.
Ո՛ր է, հայրի՛կ, ե՞րբ կըգա նա՝
Սարից թրռած ձիավոր:

Միշտ երագում ես տեսնում եմ
Էն հերոսին ապագա.

Հուր կարոտով թրռած իմ դեմ,
Լուսանում է... ու չըկա:

Կըգա, դըստրի՛կ, իմ թանկագին,
Հեշտ չի բերվում հուրն անշեջ.
Շատ-շատ անգամ բերող հոգին

Ինքն է այրվում նըրա մեջ...

Անց է կենում դարձյալ տարին:
Նայում է կույսն ամեն օր.
Ոչ մի սարից, ոչ մի ճամփում
Չի երևում ձիավոր:

Հայրի՛կ, հայրի՛կ, մի՞թե չըկա
Էս աշխարհքում անշեջ հուր.
Թառամում է սիրտըս ահա,
Պաղ է էս կյանքն ու տըխուր...

Էլ չի խոսում. մռայլ, տըրտում,

Լուռ է արքան այևոր,
Մն-սն ցավերն իրեն սըրտում՝
Միտք է անում գըլխակոր:

IV

Էսպես անցան շատ տարիներ.
Տըխտը աղջիկն արքայի

Նայե՛ց, նայե՛ց սարերն ի վեր
Ճամփաներին ամայի,
Հույսը հատավ... ու լաց եղավ.
Էնքա՛ն արավ լաց ու կոծ,
Որ լիճ կըտրեց արտասուքը,

Ծածկեց քաղաքն ու անրոց.
Ծածկե՛ց, կորա՛ն, ինքն էլ հետը...
Այժըմ էնտեղ տըրտմաշուք
Խոր Փարվանա լիճն է ծըփում,
Հրատա՛կ, ինչպես արտասուք:

Ու էն վրձիտ ջրերի տակ
Ցույց են տալի մինչ էսօր
Ծեր արքայի ճերմակ անրոցն
Ու շենքերը փառավոր:

* * *

Ասում են, էն թիթեռները,

Որ գիշերվա խավարում,
Որտեղ ճըրագ, որտեղ կըրակ,
Որտեղ լույս է հենց վառվում,

Հավաքվում են, շուրջը պատում,
Մեջն են ընկնում խելագար,

Ասում են, թե էն Փարվանա
Չահիլներն են սիրավառ:
Ըշտապելուց թև են առել,
Դարձել թեթև թիթեռներ,
Ու տակավին հուր տեսնելիս՝

Մեջն են ընկնում անհամբեր.
Չանք է անում ամեն մինը,
Շուտով տանի, տիրանա...
Ու այրվում են, այրվո՛ւմ անվերջ
Կրտրիճները Փարվանա:

1902